

9. január 2015

Čo sa za mladi naučíš...

Medziodborová mobilita a kvalifikačná uplatniteľnosť na slovenskom trhu práce

Michal Habrman

Rozdiely v tom, či si absolventi škôl nájdu prácu vo svojom odbore, sú veľmi výrazné. Kým v prípade absolventov medicíny vyše 80 percent nájde uplatnenie v zdravotníctve, v prípade sociálnej práce a environmentálnej ochrany je to menej ako 20 percent absolventov. Výrazný prebytok absolventov oproti dopytu na trhu je v prípade poľnohospodárstva, humanitných vied a prekvapivo aj priemyslu a stavebníctva. Najväčší nedostatok absolventov je v odbore informačných technológií. Z vysokoškolsky vzdelaných ľudí v odboroch veterinárstvo, medicína, právo a informačné technológie viac ako 90% končí na vysokokvalifikovaných pozíciách. Naopak, najmenej (len niečo vyše 50%) sa na týchto pozíciách uplatňujú absolventi sociálnej práce a environmentálnej ochrany.

Poznanie potrieb trhu práce je dôležité pre lepšie politiky

Prepojenie vzdelávania s potrebami trhu práce sa stáva čoraz diskutovanejšou otázkou. Dôvodom sú hlavne protichodné informácie prichádzajúce z trhu práce. Na jednej strane hlásia štatistiky vysokú nezamestnanosť absolventov, na druhej strane pociťujú zamestnávateľia nedostatok kvalifikovaných pracovníkov, najmä v priemysle. Aká je teda skutočná situácia na trhu práce? Uplatňujú sa ľudia vo svojich vyštudovaných odboroch a na pozíciách zodpovedajúcich získanému vzdelaniu? V našom komentári sme sa pokúsili identifikovať študijné odbory, v ktorých je najväčší nesúlad medzi počtami a zručnosťami absolventov a potrebami trhu práce. Zároveň sme sa pozreli na to, či absolventi nachádzajú uplatnenie zodpovedajúce stupňu ich vzdelania.¹

Kvalifikačný nesúlad nie je kľúčovým problémom

Väčšina ľudí sa uplatňuje na pozíciách zodpovedajúcich získanému vzdelaniu. Tento záver je možné naformulovať na základe matice², ktorá vyjadruje kvalifikačný nesúlad dopytu podľa pozície uplatnenia (ISCO) a ponuky pracovnej sily podľa úrovne vzdelania (ISCED). Sú však vzdelanostné skupiny, kde je nesúlad pomerne výrazný.

Tretina bakalárov sa neuplatňuje na zodpovedajúcich pozíciách

Najväčší nesúlad vidíme u ľudí s bakalárskym vzdelaním, kde až 40% ľudí pracuje na pozíciách, kde je vysokoškolské vzdelanie zbytočné (najmä predavači, pomocná administratívna sila alebo radoví policajti) alebo sú nezamestnaní. Ich uplatnenie je dokonca horšie, ako v prípade ľudí, čo absolvovali len post-sekundárne vzdelanie³. Je to pravdepodobne spôsobené tým, že v prípade post-sekundárneho vzdelania ide o programy žiadané priamo trhom práce, kým za desať rokov expanzie bakalárskeho stupňa vzdelávania si pracovný trh na absolventov ešte nezvykol a nedokáže generovať relevantný dopyt. Príčinou môže byť aj fakt, že obsahová náplň bakalárskych programov zvyčajne predpokladá pokračovanie na magisterskom stupni štúdia.

¹ Všetky údaje pochádzajú z Výberového zisťovania pracovných síl (VZPS), ktoré je síce reprezentatívne, ale reálne dopytovaná vzorka (0,6% domácností) môže znamenať obmedzenú spoľahlivosť pri niektorých málo početných pozorovaniach. Odbory, ktoré majú nízky počet reálnych pozorovaní (menej ako 10 dopytovaných osôb) preto značíme hviezdíčkom.

² V matici máme v riadkoch úroveň uplatnenia v práci podľa medzinárodnej klasifikácie ISCO definujúcej jednotlivé zamestnania podľa náročnosti na kvalifikáciu. V stĺpcoch máme úroveň vzdelania podľa klasifikácie ISCED – upravenej podľa národných špecifik.

³ Ide o pomaturitné vzdelávanie, ktoré nemá charakter terciárneho vzdelávania a ukončuje sa titulom Diplomovaný špecialista. Je rozšírené napr. vo vzdelávaní zdravotných sestier a v umeleckých konzervatóriách.

Uplatnenie jednotlivých vzdelanostných skupín podľa postavenia v práci (v %)

		ISCED - úroveň vzdelania						
		ZŠ	SŠ bez maturity	SŠ s maturitou	Pomaturitné	VŠ (Bc.)	VŠ (Mgr.)	VŠ (PhD.)
ISCO - uplatnenie na trhu práce	Riad.pracovníci	0	1	3	5	7	11	16
	Špecialisti	0	0	4	20	20	42	68
	Technici a odborníci	1	2	19	37	32	25	11
	Admin.pracovníci	2	3	12	7	12	6	0
	Služby a obchod	7	20	21	15	13	6	0
	Kval.remeselníci a polh.	7	28	14	2	4	2	0
	Operátori	10	19	12	4	2	1	0
	Nekval.pracovníci	32	10	3	2	0	0	0
	Nezamestnaní	42	17	11	7	10	6	5
	Spolu	100	100	100	100	100	100	100

Zdroj: IFP, VZPS 2013

Percentá predstavujú podiel ľudí s daným typom vzdelania uplatňujúcich sa na konkrétnej pracovnej pozícii z celkového počtu ekonomicky aktívnych ľudí s daným typom vzdelania.

zelená farba = súlad vzdelania a pracovného uplatnenia, oranžová = nesúlad, modrá = veľký nesúlad

Ak sa pozrieme na vývoj za posledných desať rokov, vidíme niekoľko všeobecných trendov:

Miera nezamestnanosti medzi vzdelanostnými skupinami sa vyrovnáva

- **vyrovnávanie miery nezamestnanosti medzi jednotlivými vzdelanostnými skupinami**
- vytlačanie stredoškolákov a bakalárov z kategórie technici a odborníci vysokoškolákmi II. stupňa (expandujúcimi počas tohto obdobia).
- **posilnenie postavenia ľudí so základným a stredoškolským vzdelaním vo svojich nových charakteristických pozíciách.** Ľudia so základným vzdelaním sa charakteristicky uplatňujú na nekvalifikovaných pracovných pozíciách. V administratíve, službách a obchode a ako kvalifikovaní remeselníci a operátori pracujú najmä absolventi stredoškolskej úrovne vzdelávania.

Bakalári sa presúvajú na stredoškolské pracovné pozície

Zaujímavou črtou je **ústup expandujúcich bakalárov do stredoškolských pracovných pozícií.** Dôvodom môže byť, že sú vytlačaní rovnako expandujúcimi vysokoškolákmi II. stupňa. Rovnako to môže súvisieť s dopĺňaním si vzdelania ľudí pracujúcich na stredne kvalifikovaných pozíciách. Približne polovica ľudí s bakalárskym titulom pracujúcich ako administratívny pracovník alebo v službách totiž získala toto vzdelanie neskôr, ako nastúpila do súčasného zamestnania. Týka sa to predovšetkým pozícií v štátnej správe (40%).

Zmena uplatnenie jednotlivých vzdelanostných skupín podľa postavenia v práci (ISCO) medzi rokmi 2003 a 2013 (v p.b.)

		ISCED - úroveň vzdelania						
		ZŠ	SŠ bez maturity	SŠ s maturitou	Pomaturitné	VŠ (Bc.)	VŠ (Mgr.)	VŠ (PhD.)
ISCO - uplatnenie na trhu práce	Riad.pracovníci	0	-1	-2	-1	0	-6	0
	Špecialisti	0	0	-1	6	7	-10	-6
	Technici a odborníci	0	0	-10	-13	-25	4	1
	Admin.pracovníci	0	1	3	1	10	3	0
	Služby a obchod	-1	5	8	5	8	4	0
	Kval.remeselníci a poľn.	-2	1	3	1	4	1	0
	Operátori	-2	0	3	1	2	0	0
	Nekval.pracovníci	11	-2	-1	-1	0	0	0
	Nezamestnaní	-5	-4	-3	1	-7	3	5
Spolu		100	100	100	100	100	100	100

Zdroj: IFP, VZPS 2003, 2013

Percentá predstavujú podiel ľudí s daným typom vzdelania uplatňujúcich sa na konkrétnej pracovnej pozícii z celkového počtu ekonomicky aktívnych ľudí s daným typom vzdelania.

zelená farba = súlad vzdelania a pracovného uplatnenia, oranžová = nesúlad, modrá = veľký nesúlad
záporné číslo = pokles oproti 2003

Na Slovensku je vysoká medziodvetvová mobilita zamestnancov

Pre potreby analýzy medziodvetvovej mobility zamestnancov sme skonštruovali tzv. štruktúrnu maticu mapujúcu väzbu medzi študijným odborom a odborom uplatnenia na trhu práce.⁴ Táto je vo všeobecnosti motivovaná dvoma kľúčovými faktormi

- vysoká miera nezamestnanosti pre daný odbor (nesúlad ponuky a dopytu)
- vyššie mzdy v ostatných odboroch

Vysoká miera medziodvetvovej flexibility však zároveň znamená, že dopyt po práci – zamestnávateľa – vo významnejšej miere nesú na svojich pleciach náklady zaškoľovania pracovníkov pre svoje potreby, čo negatívne pôsobí na ich produktivitu.

V prípade sociálnej práce a environmentálnej ochrany uplatnenie v odbore takmer neexistuje

V najväčšej miere sa svojej vyštudovanej oblasti venujú absolventi medicínskych odborov. Naopak najmenšiu mieru uplatnenia vo svojom odbore (menej ako 20%) majú ľudia s vyštudovanou sociálnou prácou alebo environmentálnou ochranou. Absolventi sociálnej práce sa viac ako vo svojej oblasti uplatňujú v administratíve – až 45%. Podľa iného kritéria (odvetvie ekonomickej činnosti) má takmer 40% absolventov uplatnenie v štátnej správe, pričom v drvivej väčšine ide o pozície nemajúce charakter sociálnej práce (väčšinou ide o ekonomickú administratívu, políciu alebo justičnú stráž).

Veľký nepomer medzi dopytom a ponukou na trhu práce je vidieť u ľudí s poľnohospodárskym vzdelaním. Reálny dopyt po ľuďoch s poľnohospodárskym vzdelaním tvorí sotva tretinu ich celkovej ponuky. Signifikantný previs ponuky práce nad dopytom vidíme aj v prípade spoločenských a humanitných vied (s výnimkou ekonomických smerov), kde je reálny dopyt len polovičný.

V priemysle a stavebníctve sú problémom skôr zručnosti absolventov

Prekvapujúci je nepomer ponuky a dopytu v stavebníctve a v priemysle, Celkový dopyt dosahuje len 60% ponuky kvalifikovanej pracovnej sily. To je v protiklade s tvrdeniami zamestnávateľských zväzov, že na trhu nie je dostatok kvalifikovaných ľudí pre tieto sektory. Výsledky skôr naznačujú, že problém nie je s nedostatkom ľudí so zodpovedajúcou kvalifikáciou, ale so zručnosťami týchto ľudí.

⁴ Podľa štúdie Meier (2010): Methods and results of skills demand and supply forecasting – The case of Germany. In *Building on skills forecast – Comparing methods and applications: Conference proceedings. CEDEFOP Research Paper No. 18*, s.129 - 146

Programátorov je nedostatok

Najväčší nedostatok pracovnej sily je v prípade IT špecialistov, kde ponuka práce dosahuje len polovicu potrebného počtu. V administratíve a v osobných službách sú celkové počty ponúkanej a dopytovanej práce približne vyrovnané. To, že veľká časť ľudí s týmto vzdelaním končí ako nezamestnaná alebo sa uplatňuje na nekvalifikovaných pozíciách, je spôsobené skôr vytláčaním ľuďmi s iným vzdelaním. Tento fakt je spôsobený nenáročným charakterom týchto pracovných činností, na ktoré zväčša nie je nutné disponovať konkrétnym odborným vzdelaním.

Medziodborová flexibilita na slovenskom trhu práce (2013q1, v %)⁵

Riadok = odbor štúdia, stĺpec = odbor uplatnenia

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	U	Σ (podiel)	Σ (tis.os)
1 Učiteľstvo	69	0	2	1	0	11	0	5	2	0	2	1	0	5	100	125
2 Medicína	0	83	1	0	0	5	0	0	4	0	0	2	0	5	100	123
3 Spol., hum., a umel.vedy	6	1	33	2	2	33	0	2	6	0	1	3	1	11	100	138
4 Veda a technika	10	5	4	25	3	15	0	0	7	0	2	11	1	16	100	45
5 IT	1	0	1	6	55	17	0	0	4	0	3	3	0	10	100	20
6 Obchod a administratíva	1	0	2	2	1	44	0	3	22	0	1	6	0	18	100	366
7 Environm. ochrana	0	5	7	0	8	6	14	8	15	0	8	0	7	22	100	4
8 Sociálna práca	6	0	0	0	1	47	0	20	5	0	6	2	0	14	100	27
9 Osobné a dopr. služby	1	0	1	2	0	12	0	2	45	1	2	13	1	19	100	245
10 Poľnohospodárstvo	1	1	1	3	0	12	0	1	11	23	4	18	2	24	100	153
11 Bezpečnosť	2	2	0	6	1	10	0	2	3	0	59	6	1	7	100	20
12 Inžin. a spracovanie	0	0	1	8	2	9	0	1	8	1	3	43	4	19	100	1042
13 Stavebníctvo	0	0	1	11	0	7	0	0	5	1	1	18	33	22	100	210
Spolu (podiel)	5	4	3	5	2	16	0	2	13	2	3	23	5	17	100	-
Spolu (v tis.os.)	114	113	73	137	39	409	1	45	327	49	65	585	125	436	-	2518

Riadky predstavujú odbor získaného vzdelania a v stĺpcoch vidíme odbor uplatnenia (ISCO) ako percentuálny podiel z celkového počtu ľudí disponujúcim daným vzdelaním na trhu práce. Odbory boli expertne homogenizované „bottom-up“ prístupom.

„U“ zodpovedá podielu ľudí, ktorí sú nezamestnaní alebo sa uplatňujú ako nekvalifikovaná pomocná sila (ISCO kód 9)

Nielen uplatnenie v odbore je dôležité pri skúmaní mobility na trhu práce, ale aj mobilita medzi pracovnými pozíciami podľa kvalifikačnej náročnosti. Pre tento analytický cieľ sme študijné odbory menej homogenizovali ako v predchádzajúcom prípade a ponuku práce rozdelili na stredoškolsky a vysokoškolsky vzdelaných ľudí.

Rozdiely v uplatnení vysokoškolákov sú obrovské

Spomedzi vysokoškolsky vzdelaných ľudí si prácu na úrovni svojho vzdelania dokážu najšť najmä absolventi veterinárneho lekárstva, medicíny, práva a informačných technológií (vyše 90%). Naopak, absolventi sociálnej práce, environmentálnej ochrany a poľnohospodárstva získavajú najhoršie uplatnenie (menej ako 60% ľudí pracuje na vysokokvalifikovanej pozícii). Prekvapivo majú slabé uplatnenie aj technici pre spracovateľský priemysel a absolventi prírodovedných a fyzikálnych odborov.

Medzi stredoškolsky vzdelanými majú najlepšie vyhliadky študenti učiteľských a zdravotníckych smerov

Zo stredoškolsky vzdelaných ľudí si najlepšie uplatnenie nachádzajú absolventi zdravotníckych a učiteľských odborov. Títo majú vysoký podiel ľudí zastúpenia vo vysokokvalifikovaných pozíciách a zároveň nízku miery nezamestnaných a ľudí pracujúcich na nekvalifikovaných pracovných miestach. Najhoršie uplatnenie (s vysokou mierou nezamestnanosti, resp. s uplatnením na nekvalifikovaných pozíciách) získavajú absolventi environmentálnych a sociálnych študijných odborov.

⁵Jednotlivé kategórie odborov vzdelávania a uplatnenia v práci nie sú úplne jednoznačne prepojené. Keďže ide o dve rôzne klasifikácie a získané údaje sú málo detailné (na dvojcifernú úroveň), možno tieto údaje považovať za hrubý odhad. Detailnejší (a teda presnejší) pohľad by si vyžadoval veľmi podrobné údaje o vzdelaní a pracovnej pozícii (na štvorcifernú úroveň).

Uplatnenie vysokoškolsky (ISCED 5 – 6) a stredoškolsky (ISCED 3 -4) vzdelaných ľudí podľa postavenia v práci (2013q1, v %)

Odbor vzdelania	ISCED 5 - 6			ISCED 3 - 4		
	ISCO 1-3	ISCO 4 - 8	ISCO 9, U	ISCO 1-3	ISCO 4 - 8	ISCO 9, U
64 Veterinárstvo	100	0	0	-	-	-
72 Zdravotníctvo	95	4	2	75	18	7
38 Právo	90	3	7	-	-	-
48 IT	90	7	4	38	37	25
58 Architektúra a stavitelstvo	87	10	3	11	65	24
21 Umenie	87	5	8	24	48	28
46 Matematika a štatistika	86	14	0	-	-	-
14 Učiteľstvo	83	12	5	68	24	8
84 Dopravné služby	80	12	8	13	71	16
31 Spoločenské vedy	75	18	7	36	50	13
52 Inžinierstvo	75	16	9	15	67	17
32 Žurnalistika a archívniectvo	74	13	14	30	46	24
22 Humanitné vedy	73	19	8	43	57	0
81 Osobné služby	69	21	11	7	73	20
34 Obchod a administratíva	67	23	10	20	60	20
42 Vedy o živote	66	24	10	42	42	16
44 Fyzikálne vedy	62	23	15	29	46	26
62 Polhohospodárstvo	60	30	10	12	61	27
54 Spracovanie	59	33	8	5	68	27
85 Environmentálna ochrana	57	34	9	0	59	41
76 Sociálna práca	53	35	11	44	22	33

Tabuľka vyjadruje podiel ľudí podľa študijných odborov (v riadkoch) pracujúcich na danej úrovni pracovnej pozícii z celkového počtu ľudí s danou úrovňou a odborom vzdelania

Riadok = študijný odbor, stĺpec = pracovná pozícia podľa kvalifikačnej náročnosti ISCO

ISCO 1 - 3 = vysokokvalifikované pozície; ISCO 4 – 8 = pozície so strednou kvalifikáciou; ISCO 9 = nekvalifikované pozície; U = nezamestnaní

Miera uplatnenia sa v čase takmer nemení

Bližší pohľad na vývoj v čase ukazuje, že **väčšina odborov si v čase drží rovnakú mieru uplatnenia⁶**, v prípade učiteľstva, osobných služieb a inžinierstva a spracovania pozorujeme mierny pokles. Taktiež vidíme nárast miery nezamestnaných u čerstvých absolventov. Hoci priemerná miera uplatnenia sa v odbore časom klesá, pri očistení o v súčasnosti vysokú mieru nezamestnanosti je táto miera konštantná na úrovni tesne nad 50%.

Vývoj medziodborovej flexibility podľa roku ukončenia štúdia (2013q1, v %)

Rok získania vzdelania:	Do roku 2002		2003 - 2007		2008 - 2012	
	Uplatnenie v odbore	Bez uplatnenia	Uplatnenie v odbore	Bez uplatnenia	Uplatnenie v odbore	Bez uplatnenia
2 Medicína	84	5	78	7	81	6
1 Učiteľstvo	73	5	69	4	60	8
5 IT	51	0	70	5	52	24
6 Obchod a administratíva	43	17	48	16	47	24
9 Osobné a dopravné služby	49	14	43	20	34	37
3 Spol., hum., a umel. vedy	31	11	40	7	33	14
11 Bezpečnosť	46	0	61	9	33	28
12 Inžinierstvo a spracovanie	45	17	39	21	30	37

⁶ Pri pohľade na vývoj uplatnenia v čase je potrebné očistiť o dva kľúčové faktory. Prvým je ekonomický cyklus a zmena v miere nezamestnanosti. Druhým je životný cyklus, keď pracujúci sa v priebehu svojho života prirodzene posúvajú na kvalifikovanejšie pozície. Analýza z údajov VZPS kvôli dátovým obmedzeniam nezohľadňuje očistenie o druhý faktor.

13	Stavebníctvo	36	19	20	27	22	46
8	Sociálna práca	21	23	28	6	18	12
10	Polnohospodárstvo	26	22	5	39	15	37
4	Veda a technika	26	17	34	10	14	18
7	Environmentálna ochrana*	12	17	56	0	0	41
	Spolu	45	16	42	18	38	26
	Uplatnenie bez nezamestnaných	54		51		51	

Riadok = odbor štúdia, stĺpec = uplatnenie v odbore / bez uplatnenia

Bez uplatnenia = ľudia, ktorí sú nezamestnaní alebo pracujú na pomocných nequalifikovaných pozíciách (ISCO 9)

Neočistené o efekt životného cyklu zamestnancov.

* obmedzená spoľahlivosť, pretože počet reálne dopytovaných osôb v niektorých obdobiach nepresiahol 10

Za posledných päť rokov sa zhoršilo uplatnenie vysokoškolákov

Uplatnenie vysokoškolákov podľa kvalifikačnej náročnosti poukazuje na **pokles uplatnenia sa vysokoškolákov, ktorí získali vzdelanie za posledných päť rokov**⁷. To môže na jednej strane súvisieť s nástupom krízy a s tým spojeným obmedzeným dopytom na trhu práce, ale aj explóziou vysokoškolského vzdelávania, keď počet absolventov vzrástol oproti predchádzajúcemu obdobiu o viac ako tretinu. Kontinuálny pokles vidíme u absolventov odborov obchod a administratíva, spoločenských vied, humanitných vied, sociálnej práce a učiteľstva.

Uplatnenie vysokoškolsky vzdelaných ľudí podľa postavenia v práci a podľa roku ukončenia štúdia (2003q1, 2008q1 a 2013q1, v %)

Rok získania vzdelania:	1998-2002			2003-2007			2008-2012			
	ISCO 1-3	ISCO 4-8	ISCO 9U	ISCO 1-3	ISCO 4-8	ISCO 9U	ISCO 1-3	ISCO 4-8	ISCO 9U	
64	Veterinárstvo*	100	0	0	100	0	0	-	-	-
72	Zdravotníctvo	100	0	0	92	2	6	94	4	2
58	Architektúra a stavitelstvo	77	7	16	74	10	16	91	9	0
48	IT*	57	27	16	90	10	0	88	4	8
38	Právo	69	6	25	92	8	0	83	8	9
21	Umenie*	83	0	17	69	0	31	80	0	20
81	Osobné služby*	100	0	0	0	0	100	76	24	0
14	Učiteľstvo	90	6	4	85	7	8	75	18	7
32	Žurnalistika a archív.*	-	-	-	75	0	25	73	27	0
52	Inžinierstvo	76	18	6	90	8	2	68	17	15
46	Matematika a štatistika*	100	0	0	100	0	0	68	32	0
54	Spracovanie*	100	0	0	100	0	0	65	0	35
31	Spoločenské vedy	90	0	10	81	7	13	64	24	13
84	Dopravné služby*	100	0	0	80	20	0	59	21	21
22	Humanitné vedy	90	10	0	68	10	22	55	23	22
76	Sociálna práca*	100	0	0	75	25	0	54	36	10
34	Obchod a administratíva	74	18	8	74	20	5	53	31	16
42	Vedy o živote	66	7	28	74	26	0	49	35	16
62	Polnohospodárstvo	72	7	22	77	19	4	47	39	13
44	Fyzikálne vedy*	42	41	16	55	25	20	39	37	24
85	Environmentálna ochrana*	100	0	0	0	100	0	37	39	24
	Spolu	80	10	9	81	12	7	66	22	12
	Uplatnenie bez nezamestnaných	88	12	-	87	13	-	75	25	-

* obmedzená spoľahlivosť, pretože počet reálne dopytovaných osôb v niektorých obdobiach nepresiahol 10

ISCO 1-3 = vysokokvalifikované pozície; ISCO 4-8 = pozície so strednou kvalifikáciou; ISCO 9 = nequalifikované pozície; U = nezamestnaní

⁷ Analytický pohľad na vývoj v čase podľa kvalifikačnej náročnosti je očistený o hospodársky cyklus ekonomiky aj životný cyklus pracujúcich.

Kľúčové závery

- Na trhu práce nie je nedostatok pracovníkov s kvalifikáciou pre priemysel, resp. stavebníctvo. Problémom sú skôr ich nedostatočné zručnosti.
- Ak by mali byť niektoré študijné odbory predmetom regulácie, odporúčame sústrediť sa iba na odbory s veľmi nízkou uplatniteľnosťou (sociálna práca, environmentálna ochrana a poľnohospodárstvo)
- Osožná môže byť aj regulácia v prípade študijných odborov, v ktorých absolventi nadobúdajú špecifické zručnosti a vedomosti vedúce k nízkej medziodvetvovej mobilite (lekári, zdravotné sestry, učitelia). Práve pre tieto odbory je ľahké do budúcnosti odhadovať dopyt, ktorý závisí najmä od demografického vývoja.
- Prípadná podpora zo strany štátu by mala smerovať na odbory s dobrým uplatnením a výrazným nedostatkom absolventov (IT).
- Vo väčšine odborov, ktoré majú priemernú uplatniteľnosť, sa namiesto regulácie či motivácie odporúčame zamerať skôr na posilnenie zručností, ktoré ich študenti získavajú.

Materiál prezentuje názory autora a Inštitútu finančnej politiky, ktoré nemusia nevyhnutne odzrkadľovať oficiálne názory Ministerstva financií SR. Cieľom publikovania komentárov Inštitútu finančnej politiky (IFP) je podnecovať a zlepšovať odbornú a verejnú diskusiu na aktuálne ekonomické témy. Citácie textu by sa preto mali odkazovať na IFP (a nie MF SR), ako autora týchto názorov.